

FARMAKOLOĢISKĀS OPIOĪDU ATKARĪBAS ĀRSTĒŠANAS NOVĒRTĒŠANA LATVIJĀ

Ieva Pūgule, Linda Sīle
Veselības ekonomikas centrs
Atkarības slimību epidemioloģiskās uzraudzības nodaļa
Narkotiku uzraudzības monitoringa fokālas punkts

Rezultātu prezentācija
LR Veselības ministrija
2011.gada 20.jūnijs

Prezentācijas plāns

- FT novērtēšanas nepieciešamība un mērķi
- Metodoloģija
- Farmakoterpijas pieejamība Eiropā
- Kvalitātes pētījuma rezultāti
- Klientu apmierinātības pētījuma rezultāti
- Stiprie-vājie punkti
- Rekomendācijas

Novērtēšanas nepieciešamība un mērķi

- 2008. gadā tikai viena iestāde- RPNC, kas nodrošina FT
- 2011. gadā metadona FT pieejama 10 Latvijas pilsētās: Rīgā, Jelgavā, Liepājā, Salaspilī, Olainē, Rēzeknē, Daugavpilī, Jūrmalā, Kuldīgā un Tukumā

FT novērtēšanas mērķi:

- novērtēt esošo situāciju FT darbības jomā Latvijā
- sniegt rekomendācijas FT pakalpojumu uzlabošanā un darbības nodrošināšanā nākotnē

Metodoloģija

Konteksta Ieguldījuma Procesa Produkta modelis

- **Konteksts** – ko nepieciešams darīt?
  - Pamatinformācija par narkomānijas problēmu Latvijā
  - Kvalitatīvās intervijas ar nozares ekspertiem
  - Salīdzinājums Eiropas kontekstā
- **Ieguldījums** - kā tas ir jādara?
  - Kvalitatīvās intervijas ar FT darbiniekiem par:
    - personāla jautājumiem
    - FT organizatoriskajiem jautājumiem

Konteksta Ieguldījuma Procesa Produkta modelis

- **Process**- vai tas tiek darīts?
  - Kvalitatīvās intervijas ar FT darbiniekiem par:
    - pakalpojumiem
    - organizāciju
- **Produkts**- kādi rezultāti ir sasniegti?
  - Kvantitatīvās intervijas ar klientiem par:
    - klientu apmierinātību ar pakalpojumu un ārstēšanas kvalitātes novērtējumu

Datu avoti

- Ziņojumu, pētījumu, normatīvo aktu, likumprojektu, zinātniskās literatūras analīze
- 7 intervijas ar ekspertiem (situācijas vērtējums, stiprie/vājie punkti)
- FT pieejamība Eiropas kontekstā;
- 11 intervijas ar FT darbiniekiem (kvalitātes aptauja);
- 135 intervijas ar metadona FT klientiem (klientu apmierinātība ar FT);
- 8 intervijas ar FT klientiem, kas mainījuši FT ārstēšanas programmu

Intervēt vs. reģistrētie klienti

	Intervēto klientu skaits	Reģistrētie klienti 2010. gadā
Rīga	82	120
Liepāja	15	15
Daugavpils	4	2
Kuldīga	4	4
Salaspils	5	5
Olaine	5	4
Jūrmala	9	10
Jelgava	11	31
Rēzekne	0	2
Tukums	0	0
Kopā	135	193

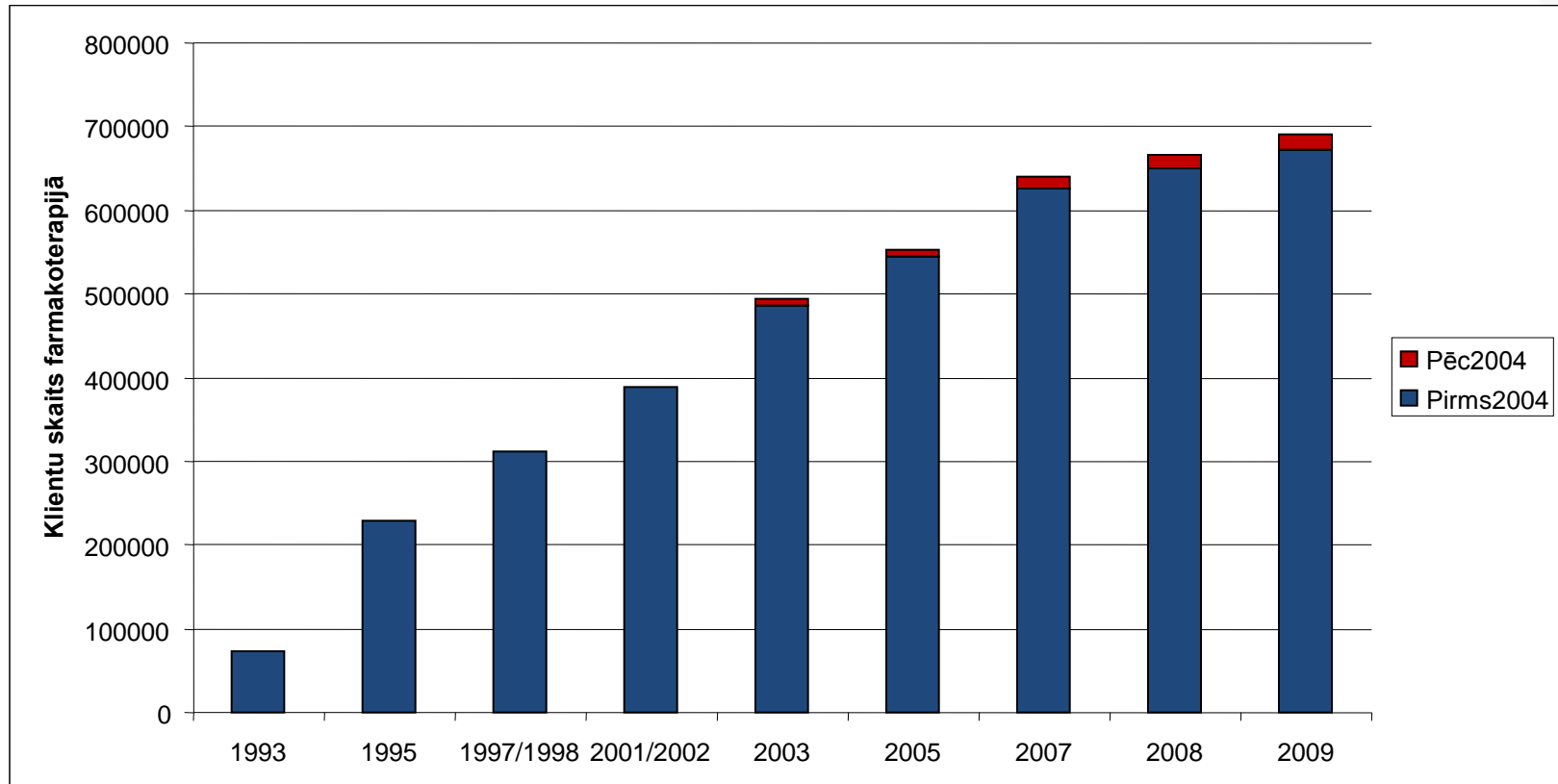
Farmakoterapijas pieejamība Eiropā

FT pieejamība Eiropā

- 50% no visiem problemātiskajiem opioīdu lietotājiem Eiropā saņem FT (2009.- 670 000 klientu; 2003- 500 000 klientu)
- 2% no visiem FT klientiem dzīvo 12 “jaunajās” ES dalībvalstīs
- Katri divi no trim problemātiskajiem opioīdu lietotājiem dzīvo ES valstīs ar augstu FT pieejamību.

Klientu skaits FT

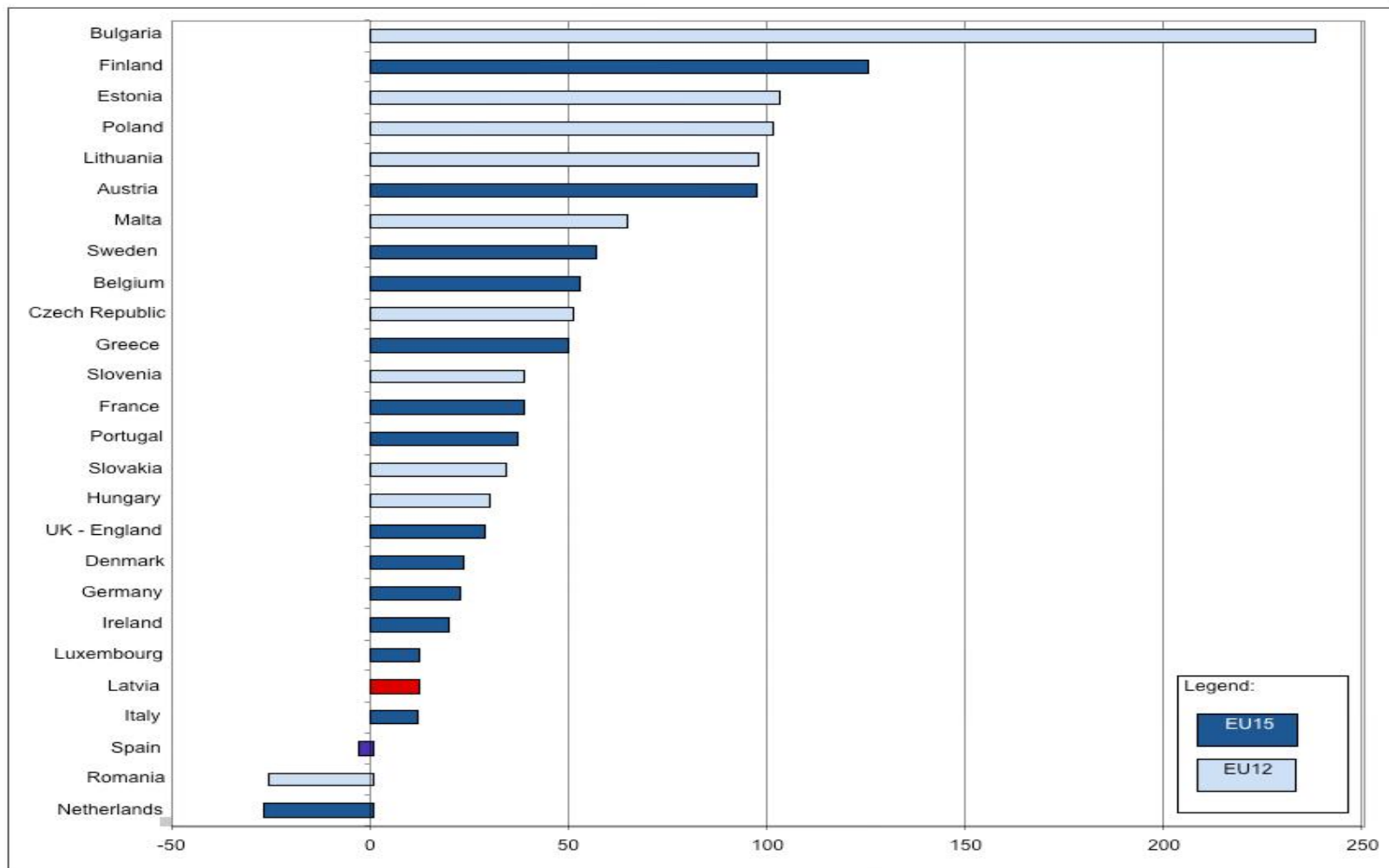

Avots: Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs, 2011

FT pieejamība Eiropā

- Lielākā daļa FT klientu (70- 75%) saņem metadonu;
- Pieaug FT pieejamība Eiropā:
  - 11 valstīs FT medikamentus var izrakstīt ģimenes ārsts
  - 6 valstīs FT medikamentu var izrakstīt ģimenes ārsts, kas ir īpaši akreditēts
  - 12 valstīs FT drīkst nodrošināt tikai specializēti ārstniecības centrs
- Gandrīz visās ES valstīs (izņemot Spāniju, Rumāniju un Nīderlandi) pieaudzis FT klientu skaits.

Klientu skaita izmaiņas FT laika periodā no 2005 līdz 2009. gadam 27 ES valstīs, %

Avots: Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs, 2011

FT pieejamība ieslodzījuma vietās Eiropā

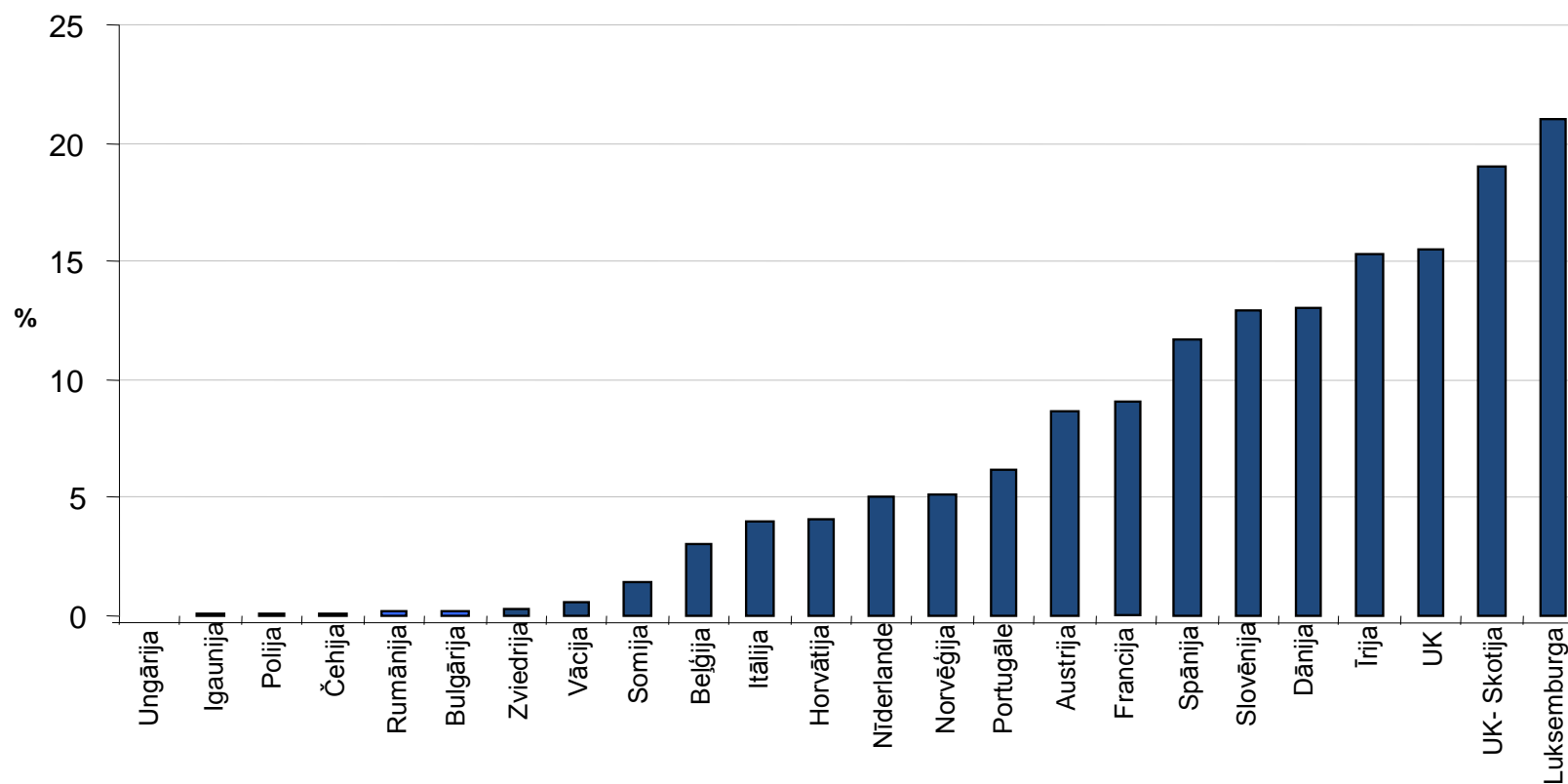
- Ieslodzītajiem ir tiesības uz tādu pašu veselības aprūpes līmeni, kāds tas ir citiem sabiedrības locekļiem, un cietumu veselības aprūpes dienestiem ir jāspēj nodrošināt ārstēšanās no narkotiku atkarības tādos apstākļos, kuri ir līdzvērtīgi apstākļiem, kas ir ārpus cietuma (WHO, 2007)*
- Šo vispārīgo vienlīdzības principu ES atzīst Padomes 2003. gada 18. jūnija ieteikums par narkotiku atkarības izraisītās veselības kaitējuma novēršanu un samazināšanu, un jaunais ES narkotiku rīcības plāns 2009.-2012. gadam aicina to īstenot

* WHO (2007). Health in prisons: a WHO guide to the essentials in prison health. Copenhagen: WHO

FT pieejamība ieslodzījuma vietās Eiropā

- 5 ES valstīs FT nav pieejama ieslodzījuma vietās
- 6 ES valstīs FT ieslodzījuma vietās saņem vairāk nekā 10% no visiem ieslodzītajiem
- 8 ES valstīs FT ieslodzījuma vietās saņem 3%-10% no visiem ieslodzītajiem
- 5 ES valstīs FT pieejama tiem, kas to ir uzsākuši atrodoties brīvībā

FT klientu skaits ieslodzījuma vietās

Avots: Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs, 2010

Darbinieku viedoklis par metadona farmakoterapijas programmas kvalitāti

Metadona kabinetu atrašanās vietas, darbinieku un klientu skaits

Pilsēta	Kabineta atrašanās vieta	Darbinieku skaits	Klientu skaits
Rīga	Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs	8	120
Daugavpils	VSIA „Daugavas slimnīcas” narkoloģijas dienesta ambulatorā daļa	2	3
Jelgava	VSIA slimnīca „Ģintermuiža”	3	31
Jūrmala	P/A „Jūrmalas sociālās aprūpes centrs” nakts patversme	4	9
Kuldīga	SIA „Kuldīgas slimnīca”	4	4
Liepāja	Liepājas pilsētas sociālais dienests	5	16
Olaine	Olaines novada HIV/AIDS profilakses punkts	2	5
Rēzekne	NVO „Korijši”	2	2
Salaspils	SIA „Salaspils veselības centrs”	4	5

Pieejamība

- Rīgā metadona kabinets atvērts 7,5 stundas darb dienās un 5 stundas brīvdienās.
- Citur kabineti atvērti no 1 – 4 stundām dienā, pārsvarā rīta pusē.
- Pieaugot klientu skaitam, tiek lemts par metadona kabineta darba laika pagarināšanu.
- Ceļā patērētais laiks uz/no kabineta Rīgā vidēji sasniedz 80 minūtes, maksimālais – divas stundas. Citur – aptuveni viena stunda abos virzienos.
- Gaidīšanas saraksts vai rinda nepastāv. Metadona terapija pieejama visiem klientiem, kuriem ir atbilstošas indikācijas terapijas saņemšanai.

Apmierinātība ar darbu

- Attiecības ar klientiem tiek vērtētas kā neitrālas. Darbinieki pret pacientiem izturas ar cieņu.
- Darbinieki ir apmierināti ar savu tiešo vadību un saņem pietiekamu profesionālu atbalstu.
- Darbs netiek uzskatīts par rutīnu, taču darbinieki norāda, ka savā darbā ļoti bieži ir pārāk nodarbināti un aizņemti, darbs ir saspringts.
- Neapmierinātības iemesls – zemais atalgojums un darbinieku slodžu trūkums.

Sadarbība (1)

- Ar Veselības norēķinu centru:

Septiņu (izņemot Rēzekni) kabinetu darbinieki sadarbību vērtē neitrāli, vienā gadījumā - negatīvi. Problēmas finansējuma turpmākai saņemšanai nākotnē paredz visu astoņu metadona kabinetu darbinieki. Galvenās sūdzības saistītas ar:

- nepietiekošu finansējumu un darbinieku slodzēm;
- vidējās metadona devas apmaksu. Ko darīt, ja vidējā metadona deva ir lielāka par Veselības norēķinu centra apmaksāto (manipulācijas 60012 „Piemaksa par zāļu 0,1% metadona šķīduma (Methadon oral solution) lietošanu vienai reizei” tarifs ir 0.69 Ls)?;
- neizpratni par atkarības problēmu sarežģītību un metadona terapijas pozitīvo ietekmi uz klientu;
- faktu, ka jaunās programmas vēl nav paspējušas sevi pierādīt, bet tām jau tiek samazināts finansējums;
- neskaidro situāciju saistībā ar klientu iemaksām.

Sadarbība (2)

- Ar SIA "Tamro Latvija":

Tiek vērtēta ļoti pozitīvi, norādot, ka būtisku problēmu nav bijis, izņemot atsevišķus gadījumus, kad metadona piegāde tika kavēta. Tā kā SIA Tamro Latvija ir vienīgais uzņēmums, kas piegādā metadonu, medikamenta cena, iespējams, ir monopolizēta. Parādoties lielākam skaitam piegādātāju, medikamenta cena varētu tikt samazināta.

Sadarbība (3)

- Ar Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centru:

Tiek vērtēta pozitīvi. Vienmēr, lūdzot palīdzību vai padomu, to iespējams saņemt (tajā skaitā telefoniski).

Problēma - klientiem, iestājoties programmā, jādodas uz Rīgu, kur stacionārā jāpavada vairākas dienas, kamēr tiek piemērota atbilstoša metadona deva.

- Ar citām iestādēm:

Notiek nepieciešamības gadījumā. Biežāk ar stacionāriem, ģimenes ārstiem un sociālajiem dienestiem.

Klientu skaita palielināšana

- Jāizplata informācija narkotiku lietotāju vidū, kā arī šo personu tuvinieku vidū. Problemātiskie narkotiku lietotāji atrodas tā dēvētajā „slēptajā slānī”.
- jāizplata informācija personām, kas tikko atbrīvotas no ieslodzījuma vietām;
- jāveicina sadarbība ar policiju un jāattīsta prakse, kad par sīkiem noziedzīgiem nodarījumiem piemērojams sods ir atkarības ārstēšana;
- jāveicina sadarbība ar sociālajiem dienestiem un sociālajiem darbiniekiem, kas, saskaroties ar narkotiku lietotājiem, varētu informēt viņus par šādu ārstēšanas iespēju un mudinātu apmeklēt ārstu narkologu, nevis zema sliekšņa centrus;
- jāveicina sadarbība ar ģimenes ārstiem un citu specialitāšu mediķiem, kas varētu informēt narkotiku lietotājus par metadona terapiju un nosūtītu pie ārsta narkologa;
- jāveic izmaiņas normatīvajos dokumentos, rodot iespēju uzsākt terapiju uz vietas (izmaiņas iekļautas jaunajā MK noteikumu projektā);
- jāveicina sadarbība un sapratne starp esošajiem klientiem un ārstu. Tādā veidā iespējams panākt, ka klienti par programmas pozitīvajiem aspektiem informē savus draugus un paziņas – narkotiku lietotājus.

Farmakoloģiskās opioīdu atkarības ārstēšanas nākotnes perspektīva

- Farmakoterapijas nākotne ir perspektīva, novēršot šādas problēmas:
- nepietiekošs slodžu skaits un atalgojums;
- sabiedrībā un jo īpaši narkotiku lietotāju vidū valdošais negatīvais priekšstats par metadona terapiju;
- vispārējs informācijas trūkums par metadona terapiju narkotiku lietotāju vidū;
- dezinformācijas izplatīšana no dīleru puses;
- dezinformācijas izplatīšana no HIV profilakses punktiem;
- neskaidri definēts/noteikts kompetenču sadalījums starp narkoloģiskās ārstniecības iestādēm un zema sliekšņa centriem.
- nepietiekoša sadarbība ar ģimenes ārstiem, citu specialitāšu ārstiem, sociālajiem dienestiem un policiju.

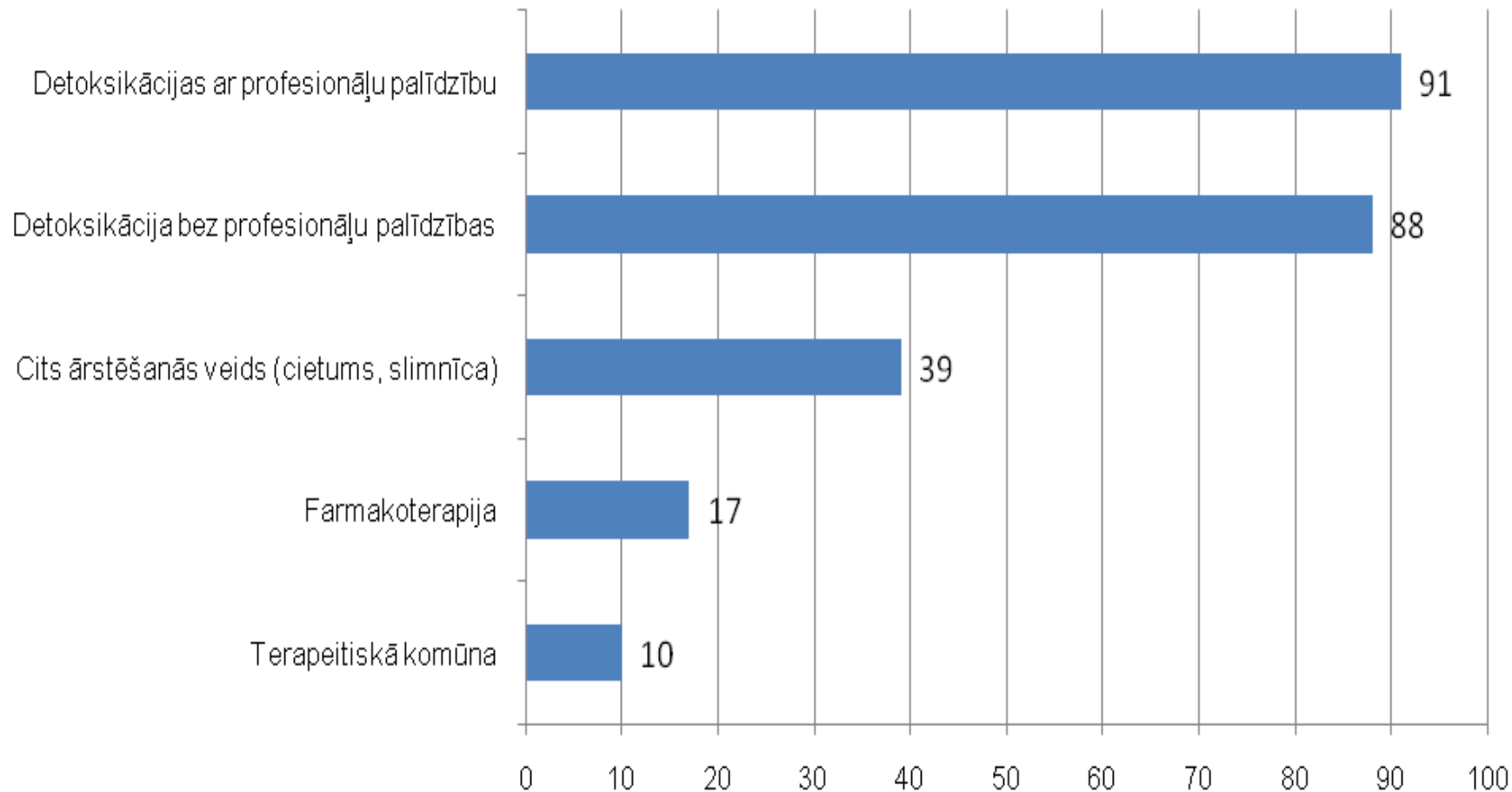

Klientu apmierinātība ar farmakoterapiju

Respondentu vispārējais raksturojums

- Aptaujāti 135 metadona farmakoloģiskās opioīdu atkarības ārstēšanas klienti – Rīgā 82, pārējās astoņās pilsētās - 53 klienti.
- 110 - vīrieši un 25 sievietes.
- Respondentu vidējais vecums ir 34,7 gadi (min – 21 gads, max – 55 gadi).
- 69% klientu bija krievvalodīgie, 21% - latvieši, 4% cittautieši. 6% norādīja, ka viņiem ir abas nacionalitātes – gan krievu, gan latviešu.
- 49% klientu ir bezdarbnieki. 7% (n=10) respondentu strādā regulāru oficiālu darbu. 12% pagaidu darbu ar līgumu. 15% - gadījuma darbu bez līguma.
- Vidējais klientu lietošanas stāžs pirms metadona terapijas uzsākšanas ir 13,6 gadi (Rīgā 15,2, reģionos 11,1 gads).

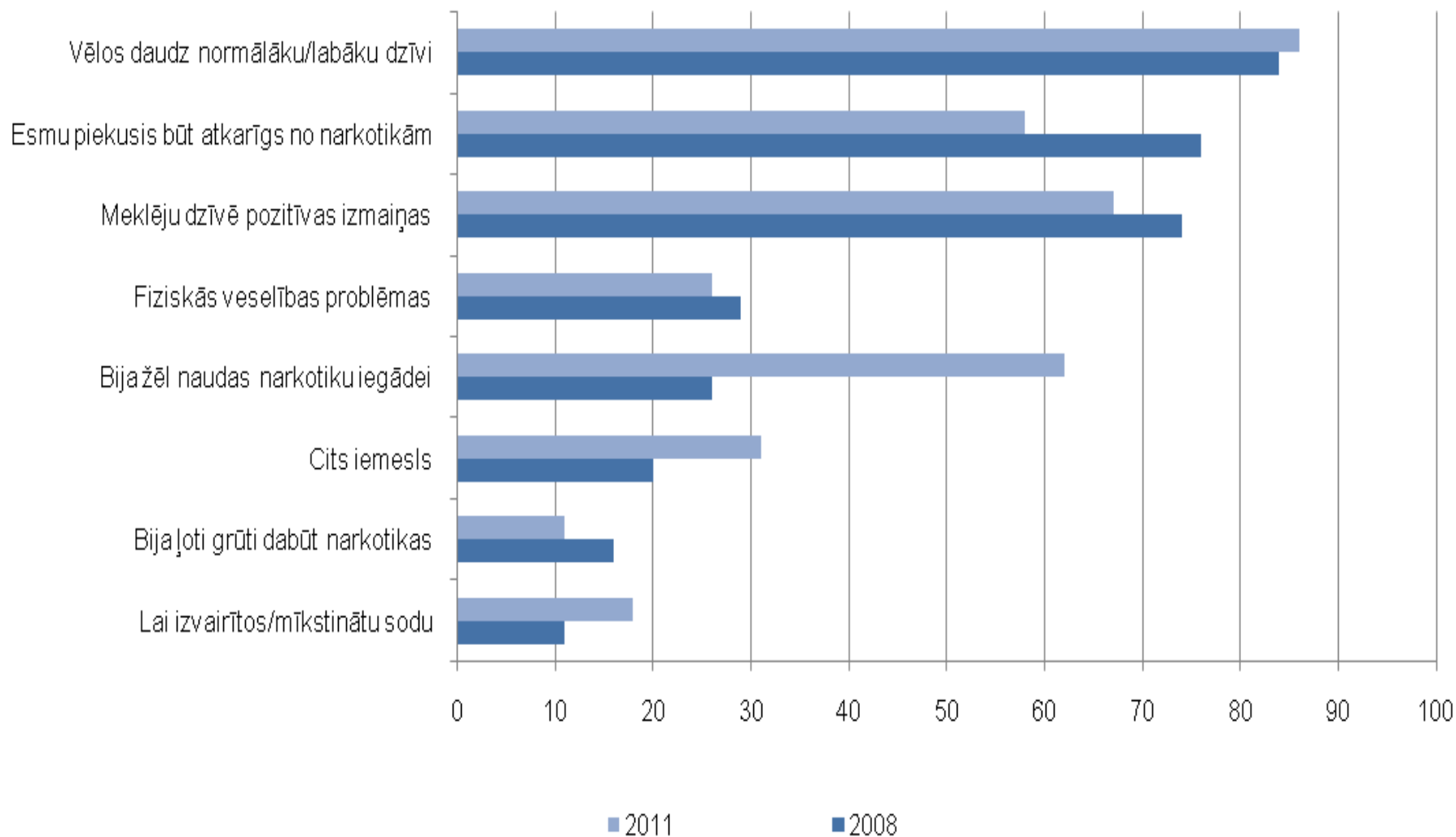
Iepriekšēja ārstēšanās pieredze

Narkotisko vielu injicēšana farmakoterapijas laikā

- Nelegālās narkotikas farmakoterapijas laikā turpina injicēt 24% (n=33) klientu.
- 19% (n=25) respondentu, kuri norādīja, ka narkotikas nelieto, komentāros minēja, ka terapijas sākumā ir bijušas pāris lietošanas epizodes. Līdz ar to kopumā nelegālās narkotikas lieto vai vispār terapijas laikā lietojuši 43% (n=58) klientu.
- Visizplatītākā viela ir heroīns, to terapijas laikā lietojuši 13% (n=18) respondentu. 8% (n=11) lieto vai lietojuši amfetamīnu, bet 5% (n=7) - gan amfetamīnu, gan heroīnu. Divi respondenti norādīja, ka lieto magones. Vēl divi respondenti atzina, ka lieto heroīnu un subtekstu, viens aptaujātais atzina, ka lieto magones un suboteksu, bet vēl viens – ka lieto heroīnu, amfetamīnu, klonazepāmu un marihuānu.

Ārstēšanas uzsākšanas iemesli

Attieksme pret farmakoterapiju

- 135 viedokļi (pārsvarā pozitīvi):

„Es nomirtu bez tā”.

„Negaidīju, ka tā palīdzēs”.

„Nevaru sevi iedomāties bez programmas”.

„Palīdz, bet, ja aizeju, atkal sāku lietot narkotikas”.

„Protams, ka palīdz, nevaru iedomāties, ja nebūtu”.

- Bažas par programmas ilgtermiņu:

„Ļoti palīdz, bet domāju, ka tagad jau uz visu dzīvi. Nezinu, kas būs, ja nebūs metadons”.

„Palīdz, bet es baidos aizkavēties programmā ilgi”.

Attieksme pret farmakoterapiju (1)

- Fiziskās veselības pašvērtējums
- Nodarbinātības statusa pašvērtējums
- Sociālās situācijas pašvērtējums
- Psiholoģiskās labklājības pašvērtējums
- Nelegālo narkotisko vielu lietošanas pašvērtējums
- Kriminalitātes pašvērtējums

Fiziskās veselības pašvērtējums

	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nemāku pateikt	1	0,8	20	15,2
Daudz sliktāk	1	0,8	2	1,5
Nedaudz sliktāk	3	2,3	1	0,8
Nekāda atšķirība	12	9,1	23	17,4
Nedaudz labāk	46	34,8	40	30,3
Daudz labāk	69	52,3	46	34,8

Nodarbinātības statusa pašvērtējums

	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nemāku pateikt	2	1,5	34	26
Daudz sliktāk	2	1,5	1	0,8
Nedaudz sliktāk	4	3	64	48,9
Nekāda atšķirība	79	59,8	9	6,9
Nedaudz labāk	19	14,4	23	17,6
Daudz labāk	26	19,7	34	26

Sociālās situācijas pašvērtējums

	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nemāku pateikt	1	0,8	18	13,6
Daudz sliktāk	2	1,5	1	0,8
Nedaudz sliktāk	2	1,5	18	13,6
Nekāda atšķirība	13	9,8	33	25
Nedaudz labāk	42	31,8	62	47
Daudz labāk	72	54,5	18	13,6

Psiholoģiskās labklājības pašvērtējums

	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nemāku pateikt	1	0,8	18	13,6
Daudz sliktāk	1	0,8	2	1,5
Nedaudz sliktāk	6	4,5	16	12,1
Nekāda atšķirība	7	5,3	47	35,6
Nedaudz labāk	68	51,5	49	37,1
Daudz labāk	49	37,1	18	13,6

Nelegālo narkotisko vielu lietošanas pašvērtējums

	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nem āku pateikt	0	0	11	8,3
Daudz sliktāk	0	0	0	0
Nedaudz sliktāk	0	0	0	0
Nekāda atšķirība	4	3	17	12,9
Nedaudz labāk	11	8,3	1	0,8
Daudz labāk	117	88,6	103	78

Kriminalitātes pašvērtējums

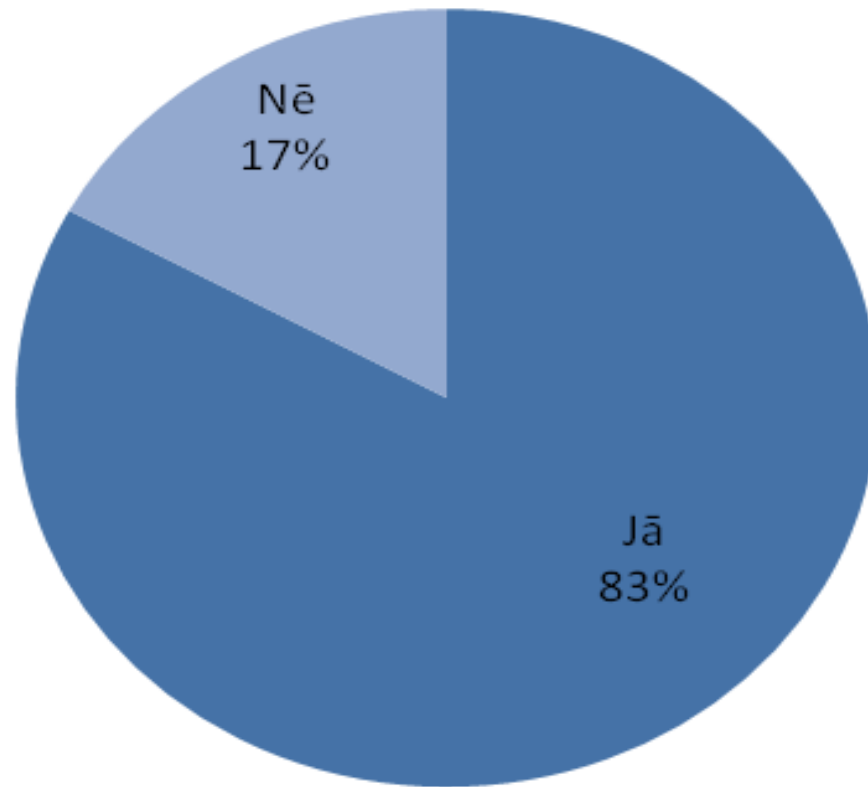
	Tagad		Pēc gada	
	Absolūtos skaitļos	%	Absolūtos skaitļos	%
Nezinu/nemāku pateikt	1	0,8	11	8,3
Daudz sliktāk	0	0	0	0
Nedaudz sliktāk	1	0,8	0	0
Nekāda atšķirība	4	3,1	14	10,6
Nedaudz labāk	13	9,9	1	0,8
Daudz labāk	112	85,5	106	83

Ārstēšanas pieejamība

- Rīgas un reģionu farmakoterapijas klienti ceļā uz metadona kabinetu pavada 37 minūtes vienā virzienā.
- Reģionu klientu ceļā vidējais patērētais laiks ir mazāks kā Rīgas klientu ceļā patērētais laiks, attiecīgi 25 un 46 minūtes vienā virzienā.
- Minimālais ceļā patērētais laiks gan Rīgas, gan reģionu farmakoterapijas klientiem ir piecas minūtes, bet maksimālais Rīgā 120 minūtes, reģionos 150 minūtes.

Vai esat apmierināts ar metadona kabineta darba laiku?

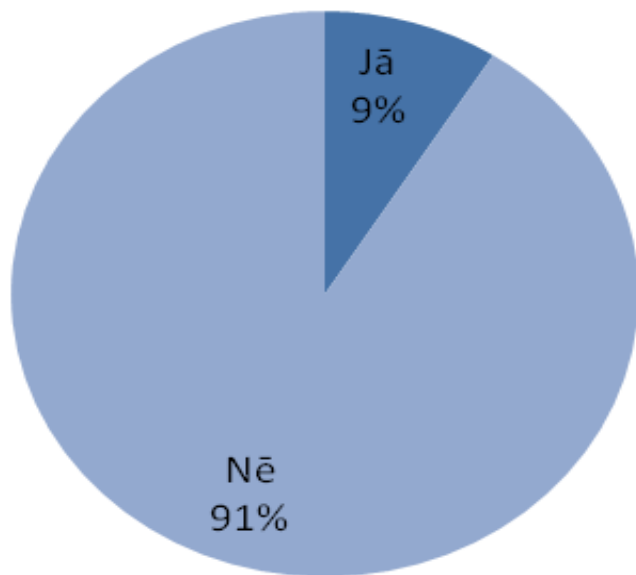

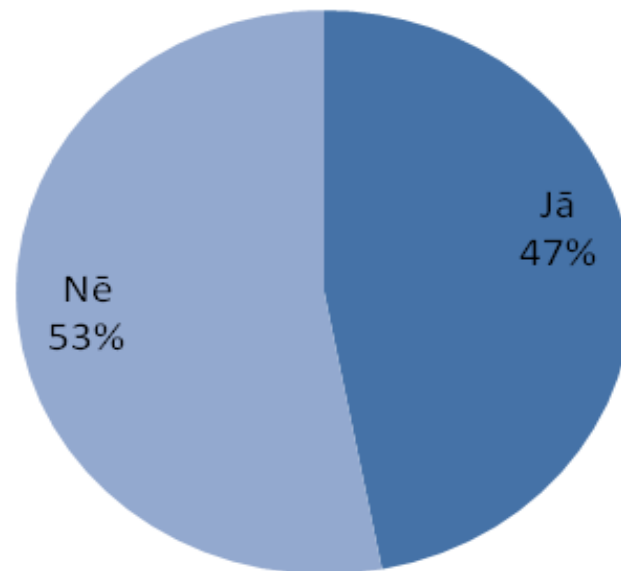
Ārstēšanas apstākļi - konfidencialitāte

Vai centrā tiek garantēta konfidencialitāte? (%)

Rīgā

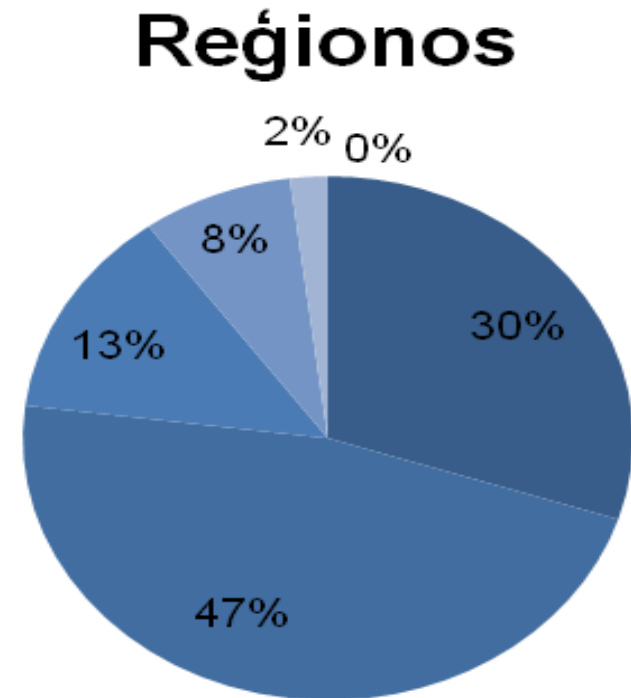
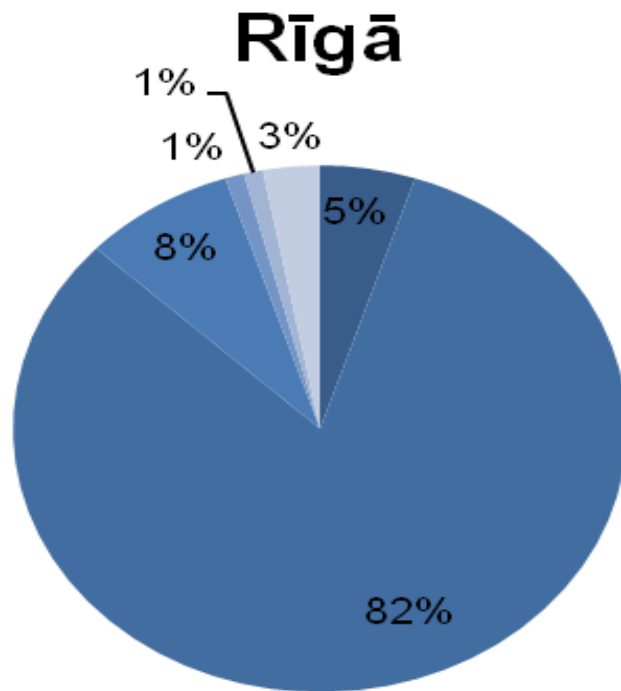

Reģionos

Ārstēšanas apstākļi – kabinetu darbinieku attieksme

Apmierinātība ar darbinieku attieksmi Rīgā un reģionos (%)

■ Ļoti apmierināts

■ Apmierināts

■ Ne pārāk apmierināts

■ Neapmierināts

■ Ļoti neapmierināts

■ Nezinu, nemāku teikt

Ārstēšanas apstākļi – kabinetu darbinieku attieksme (1)

- Vērojama izpratne par to, ka, ja klients pats izturas labi, arī personāls ir labvēlīgs:

„Esi cilvēks un pret tevi tā izturēsies”.

„Izdošana laba, bet ārsta attieksme atkarīga no manis”.

„Pats uzvedos normāli un viņi arī pret mani tā izturas”.

- Vēlme – personāla spēja uzticēties:

„Dotu uz brīvdienām, ja nav pārkāpumu”.

„Brīvdienas, palīdzēt ar darbu, ja nav pārkāpumu, dot līdzī”.

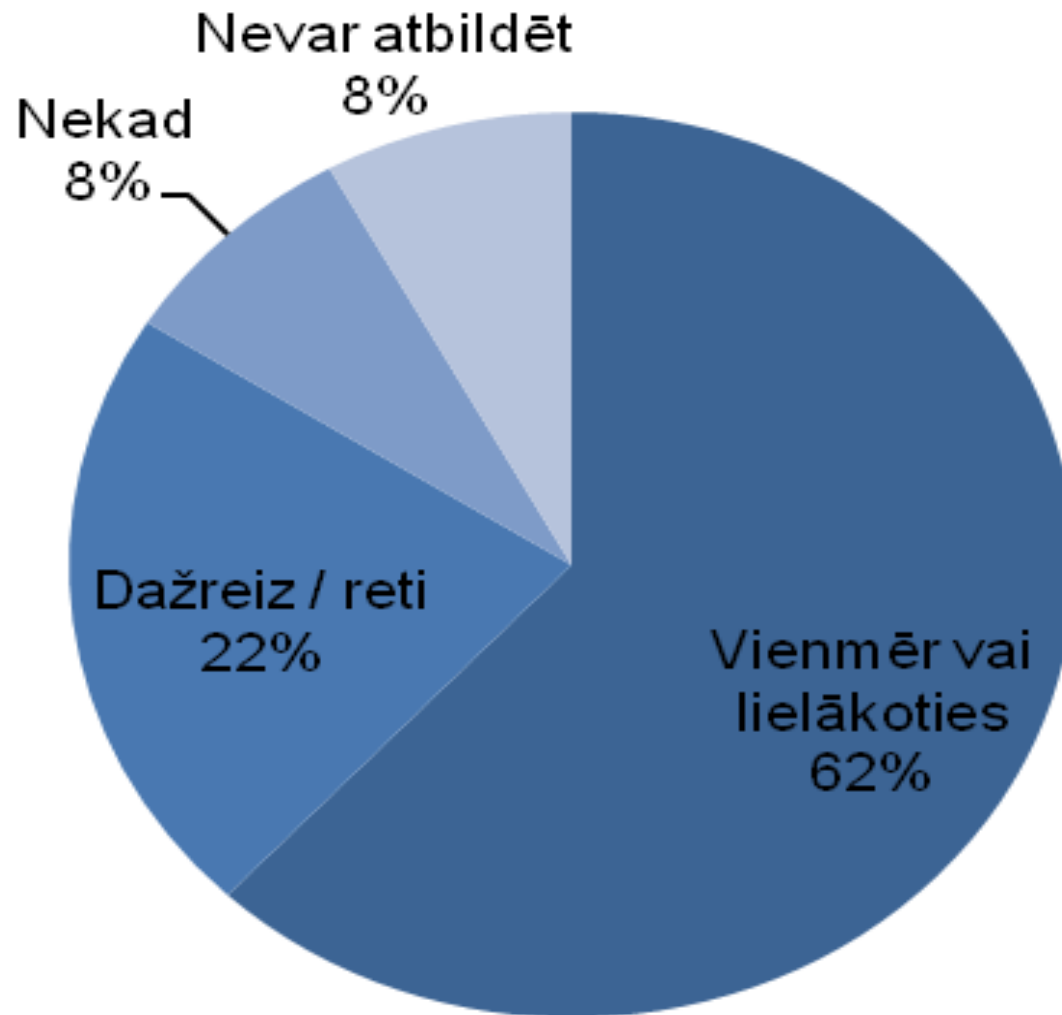
- Atsevišķi klienti norādīja, ka vēlētos vairāk cieņas no personāla puses:

„ (Lai) ārsts neizsmietu ... kā viņai saprast narkomānus?”

„Ir dažāds personāls, citiem pietrūkst cieņas pilna attieksme”.

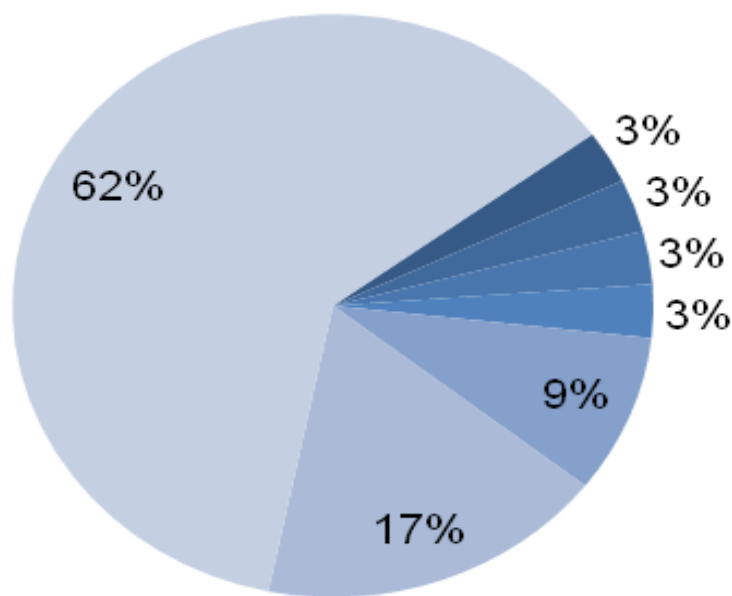
„Saprast, ja norāvēs”.

Vai varat izrunāt problēmas ar personālu?

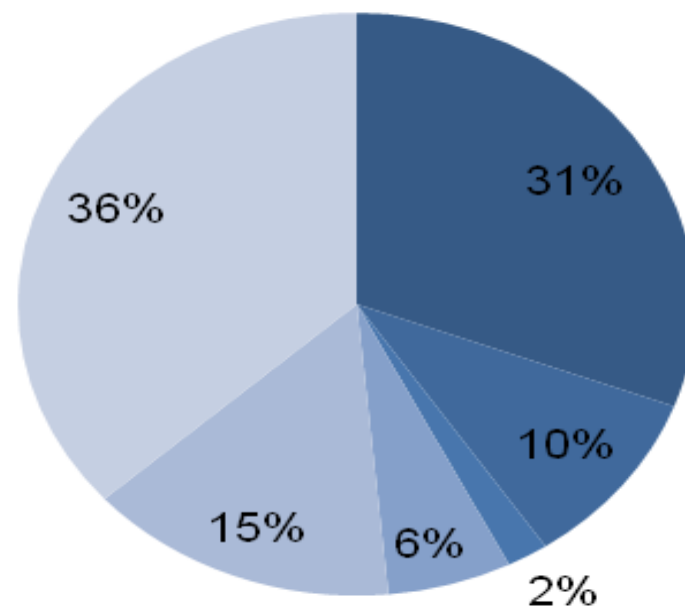

Vai varat runāt ar personālu par ikdienišķām lietām? (Rīgas un reģionu klientu atbildes)

Rīgā

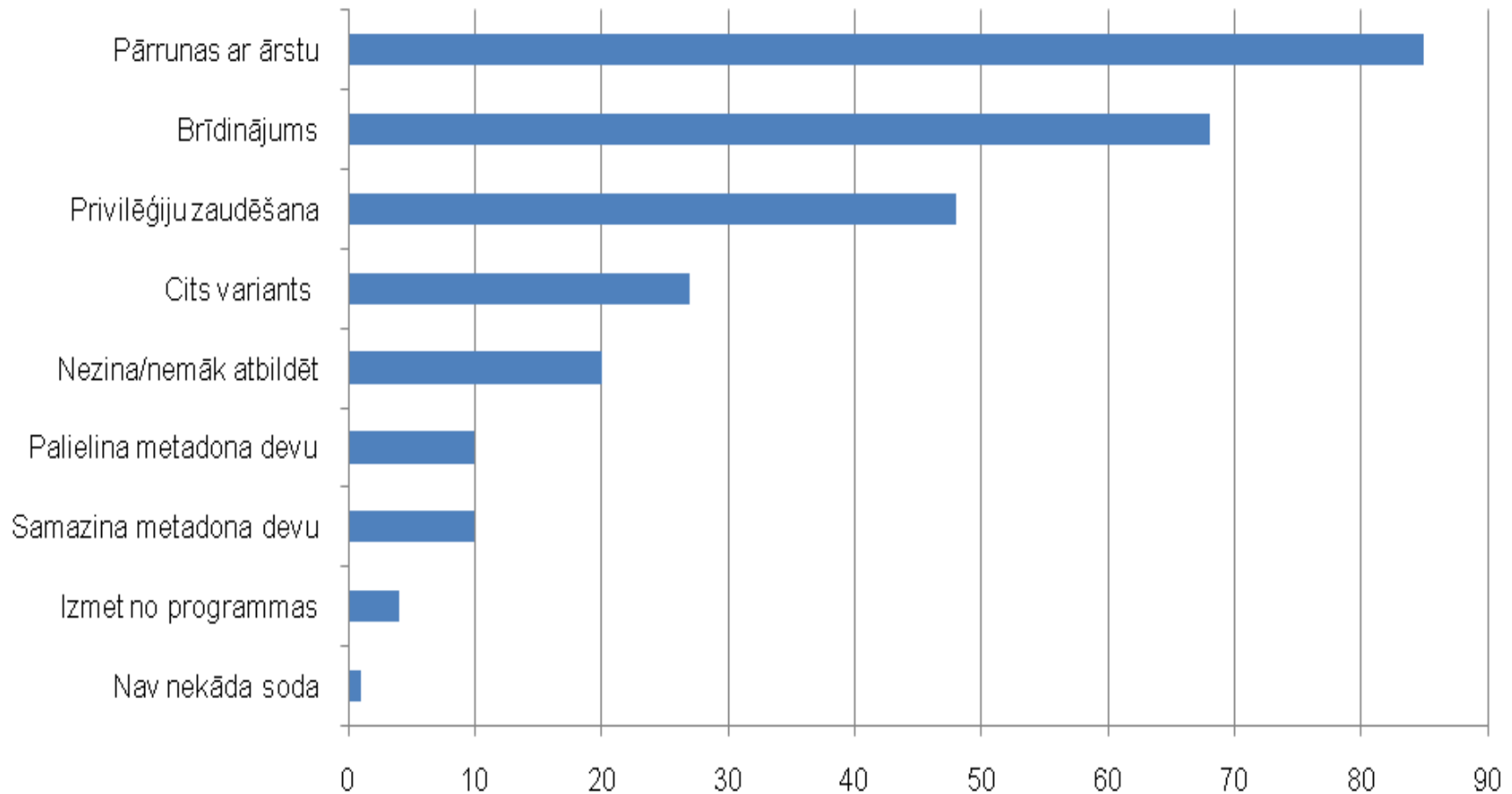

Reģionos

■ Vienmēr ■ Gandrīz nekad ■ Nekad ■ Nezinu/nemāku pateikt ■ Reti ■ Dažreiz ■ Lielākoties, jā

Respondentu minētās sekas gadījumos, kad tiek atklāta narkotisko vielu lietošana (%)

Respondentu minētās sekas gadījumos, kad tiek atklāta narkotisko vielu lietošana (%) – cits variants

„Negribu, lai ārsts par mani slikti domātu”.

„Zaudēju ārsta cieņu”.

„Ārsts izlemj”.

- 10 respondenti min, ka vienu dienu tiek liegta iespēja saņemt metadona devu.

Papildus pakalpojumi

- Papildus pakalpojumuš vai atbalstu vēlētos saņemt 44% (n=60) respondentu. Šie pakalpojumi ietver ceļa apmaksu, pieejamu atpūtas telpu, palīdzību darba atrašanās, metadona izsniegšanu uz brīvdienām:

„Apmaksāt ceļu”.

„Atpūtas istabu, garlaicīgi, nav ko darīt”.

„Iespēja atpūsties, mūs dzen ārā no slimnīcas teritorijas”.

„Kaut kur nomesties (istaba)”.

„Nezinu kādi, varbūt palīdzība darba meklējumos”.

„Palīdzēt ar darba meklēšanu. Ja es atradišu, palīdzēt, nevis sagādāt grūtības. Nemiet biežāk analīzes, ja neticat”.

„Kaut vai brīvdienās”.

Ieteikumi farmakoterapijas medikamenta izdales organizācijas uzlabošanā un jaunu klientu piesaistē

- Ieteikumus sniedza 96% respondentu.
- Jaunu klientu piesaistei, kā minēja respondenti, nepieciešama jauna pieeja, programmas popularizēšana masu medijos, kā arī informācijas izplatīšana lietotāju vidū, minot pozitīvus piemērus:

„Avīzēs un radio teikt, ka tas ir labāk”.

„Narkotiku lietotāji nezina par metadona programmas plusiem (vajadzīga reklāma)”.

„Runāt atklāti par to, kas ir programmas sekas un perspektīvas”.

„Adekvāti informēt presē, propagandēt metadona terapiju”.

„Vairāk informāciju narkomānu vidū un kaut kas pozitīvs ar ko ieinteresēt”.

- Būtiski ir pārliecināt narkotiku lietotājus, jo daudzi izjūt bailes – gan par metadona iedarbību, gan terapijas ilgumu:

„Kaut kā izdarīt, lai nebaidās, nedomātu, ka tas ir uz visu dzīvi”.

„Propagandēt uz pozitīviem piemēriem, ka tā nav briesmīga narkotika. Pret visiem izturēties individuāli, palīdzēt”.

„Narkomāni domā, ka metadons tā ir nāve un viņus nevar pārliecināt, cilvēciskā attieksme”.

„Viesiem narkomāniem ir viedoklis, ka tā ir pati stiprākā narkotika un viņu dod kaut vai speciāli”.

Ieteikumi farmakoterapijas medikamenta izdales organizācijas uzlabošanā un jaunu klientu piesaistē (1)

- Nepieciešamība mainīt esošo kārtību, kas nosaka, ka klientam, lai iestātos programmā, jādodas uz Rīgu. Vēl klienti norādīja, ka nepieciešamajiem speciālistiem būtu jāatrodas vienkopus:

„Ārsts tālu, labāk, lai viss kopā”

„Kāpēc katru reizi atkal jānodod analīzes, jāguļ slimnīcā?”

„... Taisīt analīzes tajā pašā vietā un nemaksāt par 3 dienu atrašanos slimnīcā”

„Stāties programmā (pilsētas nosaukums)”

„Reklamēšanu! Pārlicība, kvalificēts psihologs un sociālais darbinieks, ārsts būtu punktā, nevis jābraukā. Viss izmētāts, lai narkomāni neredzētu piemēru. Apvienot šļirču apmaiņas punktu, ārstu narkologu, metadona izdošanas punktu, lai viņi rādītu pozitīvu piemēru”

„Varētu devu noteikt (pilsētas nosaukums)”

„Visas pieņemšanas procedūras vienā vietā (narkoloģijas slimnīcā) bezmaksas, tikai pase”

Ieteikumi farmakoterapijas medikamenta izdales organizācijas uzlabošanā un jaunu klientu piesaistē (2)

- Būtiski, lai metadona programma tiktu turpināta cietumā.
- Bažas arī par to, ka viņiem tiek atņemtas esošās autovadītāja tiesības vai tiek liegts tās iegūt.
- Sabiedrības negatīvais priekšstats par metadona terapijas klientiem. Tie klienti, kam ir darbs, baidās, ka kolēģi vai priekšniecība varētu uzzināt, ka konkrētais cilvēks ir metadona terapijas pacients.
- Neizpratne par to, kādēļ policija ir informēta par pacienta ārstēšanos terapijā:

„Runāt, lai sabiedrība nepieņemtu mūs kā narkomānus”.

„Nevajadzētu baidīties no (pilsētas nosaukums) policijas. Kāpēc viņi zina visu par visiem? Neuzskata par cilvēkiem. Runāt ar viņiem par programmu”.

„Lai visa pilsēta nezinātu, ka es esmu uz metadona”.

„Lai tos, kuri ir programmā, uzskatītu par cilvēkiem, kuri ārstējas, nevis par narkomāniem. Izmainīt sabiedrības uzskatu”.

„Kāpēc par metadonu tik ļoti slikti domā? Baidos, ka darbā varētu uzzināt par metadona programmu”.

„Cilvēkiem jābūt pārliecinātiem par konfidencialitāti. Pie mums policija visu zina”.

Stiprie punkti – vājie punkti

Stiprie punkti (1)

- MK noteikumu projekts, kas paredz vairākas būtiskas izmaiņas metadona farmakoterapijas nodrošināšanā
- Latvijas Narkologu asociācijas sagatavotais medicīnas tehnoloģijas projekts opioīdu atkarīgo pacientu ilgtermiņa farmakoterapijai ar metadonu
- Metadona farmakoterapija pieejama astoņās Latvijas pilsētās, kur novērtēšanas brīdī kopumā ārstējās 73 klienti. Nepieciešamības gadījumā, opioīdu lietotājiem izrādot interesi, metadona programmu būtu iespējamas nodrošināt arī Tukumā
- Visi metadona izdales kabineti ir aprīkoti atbilstoši prasībām. Kabinetos ierīkoti seifi metadona uzglabāšanai, ir logu restes, signalizācija

Stiprie punkti (2)

- Visos metadona kabinetos darbojas augsti kvalificēti un apmācīti speciālisti. Ir ļoti laba izpratne par multidisciplināras komandas darbu un tās nepieciešamību
- Nevienā no farmakoterapijas kabinetiem nepastāv gaidīšanas laiks vai klientu rindas, lai iestātos programmā
- Salīdzinot ar 2008.gadā veikto novērtēšanu, Rīgā samazinājies vidējais un maksimālais laiks, ko klients pavada ceļā uz metadona kabinetu. Arī reģionos ceļā pavadītais laiks ir neliels
- Reģioniem laba sadarbība ar Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centru. Vienmēr tiek saņemts atbalsts, sniegti padomi problēmu gadījumā. Kolēģi tiek konsultēti arī telefoniski

Stiprie punkti (3)

- Klientu attieksme pret farmakoterapiju ar metadonu ir ļoti pozitīva. Programma nereti tiek saskatīta kā vienīgā iespēja normālai dzīvei. Liela daļa farmakoterapijas klientu atzīmē uzlabojumus veselībā, ka arī sociālajā un kriminogēnajā jomā
- Pārsvarā klientiem ir labs kontakts ar ārstu. Pastāv iespēja lūgt metadonu līdzņemšanai, ja tam ir pamatots iemesls
- Klienti apmierināti ar metadona lietošanas uzraudzību (nedaudz vairāk par 90%) un metadona kabinetu darba laikiem (83%)

Vājie punkti (1)

- Nelielais klientu skaits metadona farmakoterapijā Latvijas reģionos. Sākotnēji plānotais klientu skaits daudzviet nav realizēts
- Joprojām, līdzīgi kā iepriekšējā novērtēšanā, problēmas rada likumdošanas/vadlīniju un medicīnisko tehnoloģiju nesaskaņotība
- Latvijas Narkologu asociācijas izstrādātā medicīnas tehnoloģijas projekts atbilst Pasaules Veselības organizācijas izstrādātajām vadlīnijām, tomēr kā jau iepriekš minēts, šobrīd projekts vairāk atbilst vadlīnijām nevis medicīniskajai tehnoloģijai

Vājie punkti (2)

- Farmakoterapija ar metadonu joprojām nav pieejama ieslodzījuma vietās. Šis ir būtisks apstāklis, kas jānovērš, jo tas bieži attur klientus uzsākt terapiju
- Darbinieku, īpaši psihologu un sociālo darbinieku, trūkums. Reģionos psihologa un sociālā darbinieka funkcijas nereti pilda ārsts narkologs
- Darba samaksa ir viens no darbinieku neapmierinātības aspektiem ar savu darbu. Darba samaksa nemotivē personālu (gan ārstus, gan medicīnas māšas) darbam ar metadona klientiem. Darbs ir saspīlēts un saspringts, rodas izdegšanas risks

Vājie punkti (3)

- Ārstniecības iestāžu (kabinetu) vāja sadarbība ar policiju un ģimenes ārstiem. Par to liecina klientu sniegtās atbildes. Tikai viens klients minēja, ka viņu iestāties programmā pamudināja ģimenes ārsts
- Nepietiekama sadarbība ar infektologiem. Svarīgi apzināties, ka metadona terapija palīdz nodrošināt līdzestību ARV terapijā
- Klientiem ir bažas par to, ka metadona kabineti varētu tikt slēgti, kas neapšaubāmi novērstu pie nelegālo narkotiku lietošanas atsākšanas
- Joprojām vāja sabiedrības un narkotiku lietotāju izpratne par farmakoterapijas pozitīvajiem aspektiem

Rekomendācijas (1)

- Apstiprināt izstrādāto MK projektu un līdz ar to Latvijas Narkologu asociācijas izstrādāto medicīnas tehnoloģiju;
- izstrādāt un apstiprināt jaunas klīniskās vadlīnijas, kas būtu saistošas dažādu jomu speciālistiem, nosakot arī kompetenču robežas;
- rast iespēju palielināt piešķirto finansējumu un slodžu skaitu;
- meklēt jaunus risinājumus farmakoterapijas paplašināšanā (aptiekas, ģimenes ārsti);

Rekomendācijas (2)

- pārskatīt metadona līdzņemšanas jautājumus un veikt nepieciešamās izmaiņas normatīvajos dokumentos;
- veikt informatīvi izglītojošu darbu visos sabiedrības līmeņos;
- izveidot speciālu reģistrācijas un uzskaites kārtību, kas pieejama visiem kabinetu vadītājiem;
- attīstīt ASI izmantošanu;
- rast iespēju izsniegt metadonu īslaicīgās aizturēšanas izolatoros un turpināt ieslodzījumā;
- attīstīt sadarbību ar TBC un HIV ārstēšanas iestādēm.

PALDIES

IEVA.PUGULE@VEC.GOV.LV
LINDA.SILE@VEC.GOV.LV

